

УДК 657.1:342.734

В.В. Жихарєва

Одеський національний морський університет

А.М. Бундюк, О.Ю. Цуканов, Ю.В. Шумлянський

Одеський національний політехнічний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

В статті розкривається сучасний стан та аналізуються проблемні питання підготовки висококваліфікованих фахівців професійної освіти у вищих навчальних закладах. Визначаються деякі негативні чинники, що заважають розвитку системи підготовки та трудових якостей її випускників. Рекомендовані сучасні технології, які можуть підвищити ефективність підготовки випускників вищих навчальних закладів.

Ключові слова: професійна освіта, інноваційні технології, високо-кваліфікований фахівець, вищий навчальний заклад.

В.В. Жихарева

Одесский национальный морской университет

А.М. Бундюк, О.Ю. Цуканов, Ю.В. Шумлянський

Одесский национальный политехнический университет

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ

В статье раскрывается современное состояние и анализируются проблемные вопросы подготовки высококвалифицированных специалистов профессионального образования в высших учебных заведениях.

Определяются некоторые негативные факторы, препятствующие развитию системы подготовки и трудовых качеств ее выпускников.

© Жихарєва В.В., Бундюк А.М., Цуканов О.Ю., Шумлянський Ю.В., 2017

Рекомендованы современные технологии, которые могут повысить эффективность подготовки выпускников высших учебных заведений.

Ключевые слова: профессиональное образование, инновационные технологии, высококвалифицированный специалист, высшее учебное заведение.

V. Zhikhareva

Odessa national maritime university

A. Bundyuk, A. Tsukanov, Yu. Shumliansky

Odessa national polytechnic university

MODERN PROBLEMS OF MASTERS' PROFESSIONAL TRAINING

The article describes the modern state and examines the problematic issues of training highly qualified specialists for professional education in higher educational institutions. Negative factors that hinder the development of the training system and employment qualities of its graduates are indentified. Modern technologies which can enhance promises more effective preparation of graduates are recommended.

The main shortcomings of training system of professionals are: centralized state regulation without sufficient financing; need for additional earnings at the entities which don't correspond to an education profile; low level of visiting by students of classroom occupations; insufficient quantity of special literature in library; inability to independently perform homework; lack of high-quality bases of practice for students on production enterprises; insufficient interest and financial support of production enterprises in the course of training of specialists, etc.

The problem resolution in system of training of highly qualified personnel is possible only in case of complex use of the offered recommendations. The most desirable are: implementation in educational process of modern methods of a group training and use

of system of distance training. At the same time higher educational institutions and various organizations of public control should regulate educational process. Taking into account economic condition of the Ukraine, implementation of recommendations can be slow as it is necessary to create laboratories, the training centers, to train teachers with necessary techniques of training which are based on modern technologies.

Keywords: professional education, innovative technologies, highly skilled, high school.

Постановка проблеми. Ні для кого не є таємницею, що в даний час знайти гідну, високооплачувану роботу – це досить тривалий, трудомісткий процес. А людям, які не мають сучасної освіти, це подвійно важко, а іноді навіть неможливо. З іншого боку, конкурентоспроможність та затребуваність освітніх послуг вищих навчальних закладів прямо залежить від якості підготовки фахівців. Тому проблема якісної підготовки фахівців з повною вищою освітою є актуальною як з точки зору ВНЗ, так і споживачів їх послуг.

Огляд останніх досліджень і публікацій. У статтях Богатирьова М.Р. [1], Насретдинової М.М. [6] проаналізовані існуючі проблеми працевлаштування випускників ВНЗ з урахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку праці. У статті Мордвинова А.А. [5] виконаний аналіз відповідності освітніх програм вимогам ринку; автор відзначив, що спостерігаються деякі позитивні зміни, але в цілому система освіти поки що не в достатній мірі орієнтована на перспективну підготовку кадрів, тобто підготовку фахівців, які відповідають вимогам сьогодення, мають такий освітній і професійний доробок, який дозволяв би їм його використовувати і в майбутньому. Такі можливості входження в професію як практика на підприємствах, фірмах, установах, участь у спільних проектах і т.д. існують для студентів лише формально.

В роботі Сисоевої С.О., Поясок Т.Б. [7] відзначено, що існує проблема не повної відповідності потреб ринку праці

напрямам підготовки фахівців, при цьому розв'язання цієї проблеми проходить настільки повільно, що результати ледве вловимі, й, здається, справа не зрушується з мертвої точки. У статті Тришина Ф., Кац А., Маркової Т. [8] відзначено, що одним з найважливіших завдань України можна вважати наближення світоглядних позицій викладачів і студентів до європейської ментальності, важливо закріпити у свідомості молоді думку щодо безперервності процесу освіти як одного з найважливіших чинників конкурентоспроможності, самодостатності в світі, що постійно змінюється.

Постановка завдання. Основним завданням статті є систематизація найбільш гострих проблем професійної підготовки фахівців у ВНЗ та визначення шляхів їх розв'язання.

Основний матеріал дослідження. Опитування роботодавців показують, що з професійних якостей випускників ВНЗ вони цінують, насамперед:

- якість здобутої ними освіти (фундаментальність освіти, рівень професійних знань, умінь, навичок),
- наявність досвіду практичної роботи, що підвищує рівень їх професійних знань, умінь і навичок,
- здатність до доповнення і застосування своїх знань, у тому числі в суміжних та інших областях, що виражається у здатності до самоосвіти, загальної ерудиції, у різнобічності і широті знань, в наявності додаткової професійної підготовки [1].

Виходячи з вищенаведеного можна стверджувати, що вища освіта базується на трьох основних принципах: компетентності, знання та уміння.

Принцип компетентності показує ерудицію випускника, який здатен зрозуміти всю сферу діяльності підприємства реальної економіки певної галузі.

Принцип знань демонструє фундаментальність підготовки випускника, який володіє певним набором методів, на базі яких застосовуються сучасні технології діяльності підприємства.

Принцип умінь показує здатність випускника застосувати спеціалізовану гаму професійних навичок у практичній діяльності підприємства.

Застосування цих принципів у системі освіти гальмується через відомі недоліки у навчальному процесі, а саме:

- централізоване державне регулювання без достатнього фінансування;
- потреба у додатковому заробітку на підприємствах не за профілем навчання;
- пропуск студентами аудиторних занять;
- недостатня кількість спеціальної літератури у бібліотеці;
- невміння самостійно виконувати домашні завдання;
- відсутність якісних баз практики студентів на виробничих підприємствах;
- недостатня зацікавленість і фінансова підтримка виробничих підприємств у процесі підготовки фахівців тощо.

Спеціалізація випускників забезпечується через створення і виконання магістерських програм. Вищий навчальний заклад вибирає одну або більше магістерських програм у межах однієї спеціальності з урахуванням наявної кількості студентів і спроможності випускових кафедр забезпечити належну якість підготовки магістрів відповідно до вибраної магістерської програми [3].

Сьогодні ВНЗ можуть розробляти освітньо-професійні та освітньо-наукові програми підготовки магістрів. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 % [2]. Разом з тим, другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для

ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Для розв'язання проблем в системі вищої освіти необхідно поєднання сучасних форм організації навчально-виховного процесу та використання активних методів навчання. У країнах із централізованою системою управління освітою функції моніторингу та оцінювання (ліцензування, акредитація, аудит, сертифікація тощо) виконують відповідні державні відомства, а у країнах із менш централізованою системою – вищі навчальні заклади та громадський контроль у вигляді певних асоціацій, об'єднань, інших організацій.

Однією з сучасних форм навчання може стати використання групових тренінгів. Тренінг – це особлива форма навчання, під час якої людина максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її ситуації та індивідуальності. Серед інших форм навчання саме тренінг дає можливість на 90 % засвоїти отриману інформацію [9].

Тренінг – це одночасно:

- практичний та ефективний метод опанування новими знаннями;
- спосіб пізнання себе та інших;
- неформальне, невимушене, конструктивне спілкування;
- спосіб формування бажаних, більш ефективних умінь і навичок, а також більш успішних моделей поведінки;
- форма розширення власного набутого досвіду, спосіб вийти «за межі» власного звичного сприйняття явищ;
- спеціальна технологія, яка допомагає краще зрозуміти та усвідомити власний світ, зробити своє життя успішним;
- керівництво власними бажаннями та діями.

Тренінг, на думку фахівців, подібний до самого життя в мініатюрі [9]. Тренінг – це гра в життя, під час якої вирішуються реальні життєві проблеми. Описати тренінг словами людини, яка

не відчула його на власному досвіді, так само складно, як висловити внутрішні переживання, як підібрати прості, ясні, зрозумілі слова та формулювання. Лише той, хто пройшов через тренінг сам, може пересвідчитися та упевнитися в тому, що світ групової динаміки – тобто спілкування, очікування і дружні стосунки між учасниками навчальної взаємодії є дуже захоплюючим.

Під час тренінгу необхідно створити неформальне, невимуслене спілкування учасників тренінгу, яке відкриває перед групою безліч варіантів розв'язання проблеми, сприяє розвитку групової динаміки, міжособистісних взаємин і норм у групі, заради якої вона зібралася або була сформована. Тренінг дійсно найефективніший метод, а тому й практичний результат від нього значно більший в порівнянні з лекціями та семінарами. Тренінгу притаманні певні атрибути. До яких належать:

- тренінгова група;
- тренінгове коло (учасники розташовуються на стільчиках по колу);
- спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо);
- ведучий тренінгу (тренер);
- правила групи (можуть дещо відрізнятися від тренінгу до тренінгу);
- атмосфера взаємодії та спілкування;
- інтерактивні методи навчання;
- структура заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

Ще одним напрямом підвищення якості освіти є використання у навчанні ділових ігор та кейсів, які моделюють реальні виробничі проблеми та ринкові ситуації. Ці методи не вимагають більших матеріальних або часових витрат і припускають варіативність навчання. Кейс-стади – це ділова гра в мініатюрі, тому що сполучить у собі професійну діяльність із ігровою. Сутність даної технології полягає в тому, що навчальний матеріал подається у вигляді мікропроблем, а знання здобуваються в

результаті їх активної дослідницької та творчої діяльності по розробці рішень.

Суттєвого підвищення якості освіти можна чекати за рахунок використання системи дистанційної навчання [4].

Система дистанційного навчання (СДН) в Україні забезпечить:

- розширення кола споживачів освітніх послуг, у тому числі у важкодоступних, малонаселених регіонах, у районах, віддалених від наукових і культурних центрів України;
- підвищення якості навчання слухачів і студентів незалежно від їхнього місцезнаходження;
- створення спеціальних курсів СДН, які спрямовані на підвищення кваліфікації і перепідготовку кадрів;
- створення програм і курсів психологічної підтримки;
- реалізацію системи безперервної освіти «через все життя»;
- індивідуалізацію навчання при масовості освіти.

Слід прискорити втілення програм випереджаючої підготовки в ВНЗ, які враховують тенденції перспективного розвитку промисловості та економіки в цілому і шляхи ефективного розв'язання проблем професійної підготовки фахівців.

Важливою складовою системи підготовки професійних кадрів у ВНЗ є оцінка якості навчального процесу, тому що якість освіти стає базовим чинником перетворення суспільства, яке вимагає від вищого навчального закладу підготовки в стислі терміни фахівців, які володіють високою кваліфікацією, є компетентними в професійній діяльності, здатними до ефективного вирішення соціально-економічних проблем. Згідно до стандарту ISO 9000, якість – це спроможність задовольняти потреби і вимоги усіх зацікавлених сторін. Відповідно до цього, поняття «якість освіти» стає все більш системним, багатограним і реальним.

Використання інноваційного та інвестиційного потенціалу ВНЗ дозволяє докорінно змінити форми і методи індивідуальної роботи студентів, представляє можливість майбутнім

випускникам отримати досвід самостійного вирішення реальних життєвих завдань.

Забезпечення потреби суспільства висококваліфікованими кадрами, яких готують ВНЗ, залежить від багатьох факторів, таких як:

- рівень компетентності професорсько-викладацького складу;
- системна та систематична підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності;
- розвиток інтелектуальних та творчих здібностей;
- рівень розвитку інноваційно-інформаційного простору, який дозволить фахівцям орієнтуватися у сучасному навколишньому середовищі;
- поєднання різних форм організації навчально-виховного процесу та використання активних методів навчання;
- структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою в регіоні, їх відповідності поточної і перспективної потреби в них реальної економіки, навчання навичкам підприємництва, розвитку у ВНЗ практики інтеграції з малими і середніми підприємствами;
- розвитку процесів інтеграції діяльності ВНЗ, інших установ професійної освіти і підприємств у сфері науки, освіти та в інших сферах взаємних інтересів;
- профорієнтації студентів для роботи на підприємствах і виховання у них особистісних якостей, які вимагає ринок праці;
- розвитку студентської ініціативи у сфері профорієнтації студентів, працевлаштування випускників та їх адаптації до ринку праці;
- адаптації та закріплення молодих спеціалістів на підприємствах, розвитку наставництва, соціальних програм підтримки молодих фахівців,
- створення умов для самореалізації молоді, підтримки молодіжних ініціатив, успішного творчого, професійного і службового зростання молодих фахівців тощо.

Висновки. Розв'язання проблем у системі підготовки висококваліфікованих кадрів ВНЗ можливе лише при комплексному використанні запропонованих у статті рекомендацій. Найбільш бажаними є втілення в навчальний процес сучасних методів групового тренінгу, ділових ігор та використання системи дистанційного навчання, з урахуванням того, що вищі навчальні заклади та громадський контроль у вигляді певних асоціацій, об'єднань, інших організацій будуть регулювати навчальний процес. Приймаючи до уваги економічний стан країни, реалізація рекомендацій може бути повільною, тому що для цього треба сформувати відповідні лабораторії, тренінгові центри, підготувати викладачів з необхідними методиками навчання за сучасними технологіями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богатырева М.Р. Проблемы трудоустройства выпускников ВУЗов / М.Р. Богатырева, М.И. Куранова // Гуманитарные научные исследования. – 2013. – № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: <http://human.snaika.ru/2013/01/2205>
2. Галузевий стандарт вищої освіти України освітньо-професійна програма магістра [Електронний ресурс]. – Доступ до документу: http://pbf.kpi.ua/txt/standart/805100307_ORP_n.pdf
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [електронний ресурс] – Режим доступу до документу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Постановою МОН України 20 грудня 2000 року [Електронний ресурс]. – Доступ до документу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
5. Мордвинов А.А. Проблемы соответствия образовательных программ системы СПО и требований к

- выпускнику на рынке труда на примере Курской области / А.А. Мордвинов // Молодой ученый. – 2016. – № 4. – С. 617-623.
6. Насретдинова М.М. Проблемы трудоустройства студентов и выпускников ВУЗов / М.М. Насретдинова // Международный научно-исследовательский журнал. Социологические науки. – 2013. – 7(14). – Ч. 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: <http://research-journal.org/social/problemy-trudoustrojstva-studentov-i-vypusknikov-vuzov/>
  7. Сисоева С.О. Психологія та педагогіка: Підручн. для студ. вищ. навч. закладів / С.О. Сисоева, Т.Б. Поясок. – К.: Міленіум, 2005. – 520 с.
  8. Тришин Ф. Некоторые аспекты подготовки высококвалифицированных специалистов в вузах / Ф. Тришин, А. Кац, Т. Маркова // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – № 10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/542/1/Trishyn.pdf>
  9. Фролова Л.В. Разработка плана перспективного развития предприятия: Уч.-мет. пособие / Л.В. Фролова, Л.В. Шаруга, В.А. Распопова. – Донецк: ДонГУЭТ, 2007. – 115 с.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2017

Рецензент – доктор економічних наук, професор кафедри «Фінансово-економічна безпека, облік та аудит» Одеського національного морського університету **Л.В. Ширяєва**